

והוא אחריו - זו הדרגה העליונה. מיום שהיתה שרה בעולם לא שמעה דבר הקדוש ברוך הוא פרט לאותה שעה.

דבר אחר - שהיתה יושבת שרה פתח האהל כדי לשמע הדברים, והיא שמעה הדבר הזה שהתבשר בו אברהם. [דבר אחר] והוא אחריו - אברהם שהיה יושב מאחורי השכינה.

ואברהם ושרה זקנים באים בימים. מה זה באים בימים? השעורים של הימים שאז נראו להם, האחד מאה והאחד תשעים, נכנסו בימים השעור של הימים פראוי. באים בימים, כמו שנאמר פי בא היום, שהעריב היום להפגס. חדל להיות לשרה ארח בפשים. ואותה שעה ראתה עצמה בעדון אחר, ולכן אמרה ואדני זקן, שהרי הוא לא כדאי להוליד פי הוא זקן.

רבי יהודה פתח, (משלי לא) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו שהוא גנוז ונסתר בעליו רב. לא היה בעולם ולא היה מהיום שנברא העולם שיכול לעמד על חכמתו ולא יכול לעמד בו.

משום כי הוא גנוז ונסתר והתעלה למעלה למעלה, וכל העליונים והתחתונים לא יכולים להתדבק עד שפלים אומרים (יחזקאל א) ברוך כבוד ה' ממקומו. התחתונים אומרים שהוא למעלה, שכתוב (תהלים קיג) על השמים כבודו. העליונים אומרים שהוא למטה, שכתוב (שם נז) על כל הארץ כבודו. עד שפלים, עליונים ותחתונים, אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, פי לא נודע ולא היה מי שיכול

רדנא עלאה). מן יומא דהות שרה בעלמא לא שמעת מלה דקדשא בריך הוא בר ההוא שעתא.

דבר אחר דהות יתבא שרה פתח האהל בגין למשמע מלין. והיא שמעת האי מלה דאתבשר בה אברהם. (ד"א) והוא אחריו. אברהם דהוה יתיב אחורוי דשכינתא:

ואברהם ושרה זקנים באים בימים. מאי באים בימים. שעורין דיומין דאתחזי כדין להו, חד מאה וחד תשעים, עאלו ביומין שעורא דיומין פדקא יאות. באים בימים. כמה דאת אמר פי בא היום דאערב יומא למיעל. חדל להיות לשרה ארח פנשים. וההיא שעתא חמאת גרמה בעדונא אחרא. ובגין כן אמרה ואדוני זקן דהא איהו לא כדאי לאולדא בגין דאיהו סבא.

רבי יהודה פתח (משלי לא) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. תא חזי, קדשא בריך הוא אסתלק ביקריה דאיהו גניז וסתים בעילויא סגיא. לאו איתי בעלמא ולא הוה מן יומא דאתברי עלמא דיכיל לקיימא על חכמתא דיליה ולא יכיל לקיימא ביה.

בגין דאיהו גניז וסתים ואסתלק לעילא לעילא, וכלהו עלאי ותתאי לא יכלין לאתדבקא, עד דכלהו אמרין (יחזקאל א) ברוך כבוד יי ממקומו. תתאי אמרי דאיהו לעילא דכתיב, (תהלים קיג) על השמים כבודו. עלאי אמרי דאיהו לתתא דכתיב, (תהלים נז) על כל הארץ כבודו. עד דכלהו עלאי ותתאי אמרי ברוך כבוד יי ממקומו. בגין דלא אתידע ולא הוה מאן דיכיל לקיימא

ברוך כבוד יי ממקומו. בגין דלא אתידע ולא הוה מאן דיכיל לקיימא

ביה, ואת אמרת נודע בשערים בעלה. (דף קג)

(ע"ב)

אלא ודאי נודע בשערים בעלה דא קדשא בריך הוא דאיהו אתידע ואתדבק לפום מה דמשער בלביה כל חד פמה דיכיל לאדבקא ברוחא דחכמתא. ולפום מה דמשער בלביה הכי אתידע בלביה. ובגיני כן נודע בשערים באנון שערים. אבל דאתידע פדקא יאות לא הוה מאן דיכיל לאדבקא ולמנדע ליה.

רבי שמעון אמר נודע בשערים בעלה. מאן שערים. פמה דאת אמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם. ובגין אלו שערים דאנון דרגין עלאין בגינייהו אתידע קדשא בריך הוא. ואי לא לא יכלין לאתדבקא ביה.

תא חזי, דהא נשמטא דבר נש לאו איהו (נ"א לא אית) מאן דיכיל למנדע לה, אלא בגין אלין שייפין דגופא ואנון דרגין דעבדין אומנותא דנשמטא בגין כן אתידע ולא אתידע. כן קדשא בריך הוא אתידע ולא אתידע בגין דאיהו נשמטא לנשמטא רוחא לרוחא גניז וטמיר מפלא, אבל באנון שערים דאנון פתחין לנשמטא אתידע קדשא בריך הוא.

תא חזי, אית פתחא לפתחא ודרגא לדרגא, ומנייהו ידיע יקרא דקדשא בריך הוא. פתח האהל, דא הוא פתחא דצדק. פמה דאת אמר (תהלים קיח) פתח"ו ל"י שער"י צד"ק וגו' דא פתחא קדמאה לאעלא ביה, ובהאי פתחא אתחזון כל שאר פתחין עלאין. מאן דזכי להאי (פתחא) זכי למנדע ביה ובכלהו שאר פתחין בגין דכלהו שראן עליה.

לעמד עמו, ואתה אומר נודע בשערים בעלה?.

אלא ודאי נודע בשערים בעלה - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נודע ונדבק לפי מה שמשער בלבו כל אחד כמה שיכול להדבק ברוח של החכמה. ולפי מה שמשער בלבו, כן נודע בלבו, ולכן נודע בשערים - באותם השערים. אבל שנודע כראוי אין מי שיכול להדבק ולדעת אותו.

רבי שמעון אמר, נודע בשערים בעלה, איזה שערים? כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם. ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא - לא יכולים להתדבק בו.

בא ראה, הרי נשמת האדם אין הוא [אין] מי שיכול לדעת אותה, אלא על ידי אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אמנות הנשמה. משום כן נודע ולא נודע. כן הקדוש ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גניז וטמיר מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, יש פתח לפתח ודרגה לדרגה, ומהם ידוע כבודו של הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זהו פתח של צדק, כמו שנאמר (שם קיח) פתח"ו ל"י שער"י צד"ק וגו'. זהו פתח ראשון להכנס בו, ובפתח הזה נראים כל שאר הפתחים העליונים. מי שזוכה לזה [לפתח], זוכה לדעת אותו ובכל שאר הפתחים, משום שכלם שורים עליו.